laag van het cambium steeds in „hout" en de buitenste in „bast" en dus ontstaan ieder jaar vaste, gesloten ringen van bast en hout.

Ook de *wortel* bouwt zich op uit de drie weefsels en vertoont een *opperhuid* met naar buiten uitgegroeide cellen, de *wortelharen* en het „wortelkapje." Ook hier vertoont zich het grondweefsel soms als *merg*, en vormen de vaatbundels het centrale gedeelte. Bij houtachtige gewassen doet het cambium ook de wortels in dikte toenemen.

En evenals bij stam en wortel komt het ook bij de *bladeren* tot een verbijzondering van het celweefsel. Het vaatbundelweefsel van den stam loopt in de bladeren uit, waar het zich als „nerven" vertakt in het grondweefsel van het blad, het bladmoes, terwijl uit het huidweefsel met de cuticula, het voornaamste bestanddeel van het blad wordt opgebouwd.

Zoo wordt dan uit de *cel*, waarin het leven schuilt, en die zich straks met andere cellen tot een *weefsel* verbindt, dat zich èn differentieert tot een „blijvend", niet verder zich verdeelend weefsel èn, in het cambium, zijn karakter van steeds verdeelend weefsel bewaart, heel de levende plant opgebouwd.

Dat het zoo geschiedt, heeft nauwkeurige waarneming door middel van den microscoop aan het licht gebracht.

Maar ook zoo blijft den mensch nog altijd verborgen, hoe het geschiedt (Marc. 4 : 27). Ook het leven der plant blijft in zijn diepsten grond een mysterie.

„God schiep den mensch naar zijn beeld."

> En God schiep den mensch naar zijnen beelde, naar den beelde Gods schiep Hij hem. Man en vrouw schiep Hij ze. Gen. 1 : 27.

Uit uw schepping naar Gods beeld vloeit ook voor u alle ware religie, alle echte vroomheid, alle wezenlijk Godzalig bestaan.

Zoover zijt ge toch, dat ge, de melk die der kinderkens is, nu te boven gekomen, teert op vaste spijs. Ge verstaat dus nu, dat een roepen tot God en een loopen in het pad zijner inzettingen, uw bestaan zelf nog niet vroom, religieus en Godzalig maakt, en dat het heilgeheim eerst in Zijn verborgen omvang ontsluierd wordt, als het tot gemeenschap met het Eeuwige Wezen komt, en ge in het verborgene zijner vleugelen vernacht.

Ook de meer uitwendige vorm van aanbidding is daarom niet van alle waarde ontbloot. Aanvankelijk is dat meer uitwendige zelfs het eenig denkbare; en al bouwt het niet voor den hemel, voor het leven hier oefent die uitwendige vorm van godsdienst toch op duizenden en duizenden een saambindende kracht, die de ontbinding der maatschappij tegenhoudt.

Maar de plant der echte Godsvrucht ontgroeit ten leste aan dit uitwendige, en vaart voort, gelijk de apostel het noemt, tot de volmaaktheid. Ze komt tot een bloeien in den eigen glans van Gods majesteit. Ze wordt door de eigen uitstraling van zijn gloed gekoesterd en door den dauw van boven nat gemaakt.

Zoo komt het tot een persoonlijk kennen van den HEERE, gelijk een man zijn broeder kent. Tot een verkeeren van uw ziel in de Tente des Heeren, en tot een inkeeren van den Heilige in den tempel van uw hart.

Hierop moet telkens opnieuw nadruk gelegd.

Alle vorm van godsdienst kan wisselen en vergaan, maar wat onder alle hemelstreek gelijk blijft, en tot in uw sterven niet afneemt, maar in kracht wint, is het Godzalig saamleven van uw ziel met uw Vader in de hemelen, dat ge met uw God u ter ruste begeeft, bij het krieken van den dageraad Hem terugvindt, en achter Hem als uw goede Herder aanwandelt heel uw pelgrimspad hier beneden.

Ook is hierin alleen de intiemere gemeenschap der heiligen.

Zeker, het bindt u aan anderen, zoo ge ontwaart, dat ze één met u in het belijden zijn, zoo ge met hen tot één kerk behoort, zoo ge met hen één brood breekt en één wijn plengt.

Maar toch, såam de groote reis naar de zalen des eeuwigen Lichts ondernemen, dat doet ge het liefst met hen, die, onder wat vorm ook, zich van ziel tot ziel aan u openbaarden als levende in de gemeenschap van heiligen omgang met den levenden God.

En dit nu gaat terug tot op uw schepping.

Dit is bedoeld, dat uw wezenlijke religie, ja de mogelijkheid van echte Godzaligheid voor u en voor elk kind van God, eeniglijk opkomt daarut, dat ge geschapen zijt naar Gods beeld en naar de gelijkenisse van God Almachtig.

Dat ge in zonde ontvangen en in zonde geboren zijt, verandert hieraan niets. Echte religie bestaat zonder wedergeboorte niet, en in de wedergeboorte leeft de grondtrek van uw geschapen zijn naar Gods beeld weer op.

Uw geboren zijn in zonde kan hier alzoo geheel buiten het geding blijven. Het komt hier op de bewuste, op de wezenlijke gemeenschap met uw Vader in de hemelen aan. En die gemeenschap nu rust in de noodzakelijke overeenstemming, die vanzelf bestaat tusschen het oorspronkelijke en tusschen datgene, wat het beeld van het oorspronkelijke vertoont.

Die saamhoorigheid van het *oorspronkelijke* en van het *beeld* voelt en taxt ge onmiddellijk. Iets kan geen beeld zijn, dragen of vertoonen, tenzij het een band hebbe aan het oorspronkelijke waarvan het een beeld is.

Het is het geval van een portret of afbeeldsel. Is het portret goed, dan is het wat het is, omdat zóo het wezen is, waarvan het afbeeldsel werd.

Zelfs voelt ge dit bij een photographie nog sterker dan bij een geschilderd portret of een uit marmer gehouwen beeld.

Bij een geschilderd portret toch, of bij een buste, komt de schilder of beeldhouwer als derde tusschen u en uw beeld in. Maar niet alzoo bij een photo. Dan zijt gij het zelf, die door de lichtwerking op de gevoelige plaat, uw eigen beeld schept, en die trekken naar uw beeld vormt.

En wat nu op die wijs uw eigen persoon in de photo maakt, is nog niets anders dan een uiterst zwak gelijkvormig iets, dat slechts van verre gelijkt op wat God deed, toen Hij sprak: Laat ons menschen maken naar onze gelijkenis, en den mensch naar zijn beeld schiep.

Alleen met „zijns gelijke" heeft men inniger gemeenschap.

Er is ook een meer verwijderde gemeenschap. Zoo voelt een ontvankelijk gemoed, als de lente ontluikt, gemeenschap met de natuur, in haar nameloos schoon. Die gemeenschap is teederder met de wereld van plant en bloem en oost, dan met het starrenheir aan het firmament. En nog gevoeliger wordt die gemeenschap met de wereld der dieren, en onder die dieren met het paard dat ge berijdt, met den hond die u toeblaft en tot u opspringt, met de leeuwrik die u zijn morgenlied zingt met trillenden slag.

Maar toch, bij berg en stroom, bij maan en star, bij bloem en huisdier blijft het altoos een gemeenschap op een afstand. Hoe veelzeggend en veel uitdrukkend een trouw dier u ook kan aanzien, ge verstaat zijn leven niet, want zijns is een ander leven dan het uwe. En tot wezenlijke gemeenschap komt het eerst, als ge aansluiting krijgt aan een *mensch*.

„Wie van de menschen verstaat wat des menschen is, dan de geest des menschen die in hem is?" vraagt Paulus aan de Corinthiërs, en zoo is het. Alleen wie mensch is, kan een mensch verstaan, en hoe meer mensch ge zelf zijt, des te beter zult ge het echt menschelijke in anderen begrijpen.

Maar ook hier met verschil.

Hoe gelijker ge zijt, hoe meer ge over en weder eenzelfde beeld, eenzelfde gelijkenisse vertoont, des te inniger zal de gemeenschap zijn. Een landgenoot staat u nader dan een vreemde. Een van hetzelfde geslacht, van gelijk bedrijf, van gelijke levenspositie, van gelijksoortig levenslot en levenservaring, staat u nader dan een die in dat alles van u verschilt.

Alleen het gelijke verstaat onder menschen elkaar volkomen.

Toen dus God de Heere sprak: „Laat ons wezens scheppen naar ons beeld en naar onze gelijkenis", lag hierin vanzelf de Goddelijke intentie uitgesproken, om wezens te scheppen die bekwaam zouden zijn om met God gemeenschap te oefenen, en die vatbaar zijn zouden om zijn heerlijke gemeenschap te ontvangen. En is het nu alzoo, dat in deze wederkeerige gemeenschap de echte, de hooge, de heerlijke religie bestaat, dan volgt hieruit, dat God, toen Hij een wezen naar zijn gelijkenis schiep, daarmee tevens de religie schiep.

In de schepping der natuur verheerlijkte God zijn almachtigheid, en hoe meer in die natuur het eerst chaotische leven zich verfijnde, tot het geklater der wateren opklom tot den slag van de nachtegaal, hoe majestueuzer die almachtigheid des Heeren HEEREN zich in luister openbaarde. De gansche aarde is van zijn heerlijkheid vol.

Maar in dat alles ontstond voor God nog geen zelfbewuste en beantwoorde gemeenschap met zijn Schepping.

God stond boven de natuur, en de natuur was aan Zijn majesteit onderworpen, maar in die natuur was geen begrijpen, geen kennen, geen verstaan van God, en uit die natuur klom geen toon van dank, van aanbidding en van gemeenschap op, die naar God terugging.

Er was *Macht*; wat er nog niet trilde was de gemeenschap der *Liefde*.

En ook dit begeerde de Heilige. Zijn schepping moest Hem, Hij zijn schepping toespreken. Er moest innige, verborgen gemeenschap, weerkeerige gemeenschap met zijn schepping komen. Kennend, minnend, zoekend, wilde de Eeuwige Vader gekend, gemind, gezocht zijn. De vlam der religie moest zijn schepping innerlijk doorglansen, gelijk zijn zon het aardrijk doorglanste in de sfeer der uitwendigheid.

En dit nu *kon* niet, dit was noch denkbaar, noch mogelijk, tenzij Hij een wezen schiep naar zijn eigen beeld, en naar zijn eigen gelijkenis, een wezen dat van Gods geslacht zou zijn, zijn kind zou wezen, en aan Hem als Vader zou kleven.

Een wezen, peilloos diep van de oneindige Majesteit gescheiden en onderscheiden, en toch, in het eigen leven Zijn leven gevoelende en kennende, als een vriend met zijn broeder zóó met zijn God verkeerende, ingeleid en ingewijd in zijn heiligverborgen omgang.

Zoo is uw religie niet om u, maar om God, in uw schepping zelve naar den beelde Gods gefundeerd.

Uw ernstig inleven in de verborgen gemeenschap met uw God is het doel verwezenlijken, dat in uw schepping naar den beelde Gods gesteld is.

Want het is wel zoo, dat dit hoog bestel u onuitsprekelijk rijk, gelukkig en zalig maakt, u zalft tot priester en koning, u doopt tot Gods kind, en u adelt als een prinselijk schepsel in het heiligdom; maar toch, ge faalt en feilt, zoo dát u de wortel der zaak blijft.

Eerst in rang en orde is ook hier, niet, wat u zaligt, maar wat uw God zijn doel doet bereiken; en dat doel is en blijft, dat Hij gekend, gemind, gezocht en aangebeden wil zijn; dat Hem de bewuste, de aanbiddende gemeenschap uit zijn schepping moet tegenkomen; dat Hij niet maar groot, maar als groot gekend, geloofd en gemind wil zijn.

Daartoe nu schiep Hij den mensch. Daartoe schiep Hij ook u. En daartoe schiep Hij ook u naar zijn beeld en naar zijn gelijkenis.

Amsterdam, 2 Jan. 1903.

Het recht en de vrijheid der Kerken ten aanzien van hare »eigene inrichting".

In *de Heraut* van 7 December ll. was door de redactie geschreven: „Wel gaf men over en weer toe, dat de Kerken later over dat beginsel [nl. dat de Kerk een eigen inrichting hebben moet] mochten oordeelen", enz.

Het nummer van 14 December bevatte daarop een ingezonden stuk van Ds. Westerhuis, waarin de juistheid van die mededeeling beslist ontkend werd, en „vriendelijk verzocht" werd, „bewijs te leveren, dat dit naar waarheid geschreven is".

Om aan dit verzoek terstond te voldoen, gaf de redactie bij dat ingezonden stuk een onderschrift, waarin o. a. werd overgenomen, wat Ds. Littooy aangaande deze zaak in de laatste *Bazuin* geschreven had, nl.: „Ik wensch mij te houden aan hetgeen voor Gods aangezicht overeengekomen en besloten is. Zelfs ook aan hetgeen door de Deputaten, te 's-Hage, ter verklaring van hetgeen *bedoeld* werd, afgesproken is. Zooals Gij, hooggeschatte broeder, weet, ja, zooals wij Deputaten weten, heeft Dr. A. Kuyper Sr. ons, die de Chr. Ger. Kerken vertegenwoordigden, tot tweemalen toe gevraagd: „Gij bedoelt het toch zoo niet, dat zelfs *eenige* Kerken het verkrijgen van één, gemeenschappelijke Opleiding steeds zouden kunnen beletten?" Op deze vraag nu is telkens *ontkennend* geantwoord."

Aan die „mededeeling werd door de redactie nog iets toegevoegd, dat de zaak, waarom het hier eigenlijk te doen is, goed in het licht kon stellen. Ds. Westerhuis n. l. scheen zelf niet toe te geven, dat de Kerken later over het genoemde „beginsel" mochten oordeelen. En daarom werd te dien aanzien eene duidelijke verklaring van hem gevraagd.

Op die vraag is nu het volgende stuk als antwoord ontvangen:

Geachte Redactie

Aan uw verzoek, om op de vraag: „Kan in de Geref. kerken ooit eenig dogma of beginsel worden vastgesteld, waarbij de kerken niet het recht hebben, dit beginsel of dogma nader te toetsen aan Gods Woord en het te wijzigen, wanneer het ons met Gods Woord in strijd schijnt?" een klaar en duidelijk antwoord te geven, wil ik gaarne voldoen.

Elk dogma is en blijft examinabel aan Gods Woord.

Ik meen echter, dat hierover de kwestie niet gaat. De vraag is, of men over en weer heeft toegegeven, dat de kerken later over dat beginsel mochten oordeelen. Ik weet, dat dit niet zoo is. Gij beroept u op hetgeen Ds. Littooy in de *Bazuin* schreef; doch wat deze broeder schreef, heeft met de zaak in kwestie naar mijn oordeel niets te maken.

Ik ben overtuigd dat Ds. Littooy mij volkomen gelijk geven zal; ofschoon ik hem niet heb gesproken of geschreven, weet ik toch, dat hij zeer beslist zal zeggen: „neen, dat zijn wij niet overeengekomen".

Eenigen tijd geleden hadden wij curatorenvergadering. Eén der broeders zeide toen ook hetzelfde, wat u in de *Heraut* schreef. Hierop legde Prof. Lindeboom de zaak uit, gelijk ik haar voorgesteld heb in mijn ingezonden stukje. Prof. Bavinck zeide toen: „gelijk Prof. Lindeboom de zaak heeft medegedeeld, zoo heeft ze zich toegedragen."

Wat echter alles afdoet, ook onze Acta laten op dit punt aan duidelijkheid niets te wenschen over.

Den dag, waarop dit punt op onze Synode te Amsterdam besproken werd, was aan mij de beurt, om het scribaat waar te nemen; wijl het een punt van belang was en om te voorkomen, dat er kwestie over ontstaan zou, heb ik nog al breede notulen gemaakt. Op bladz. 63 lezen wij: „Toen de voorl. Syn. te 's Hage het beginsel aanvaardde van het hebben eener eigene inrichting, is in het vierde punt, op verzoek onzer Deputaten uitdrukkelijk vermeld, dat *alleen de regeling* dezer zaak overblijft voor de e. k. Synode."

Indien wat u schreef, juist was, zouden onze Deputaten ons oprettelijk misleid hebben en dat mogen wij immers niet veronderstellen.

Sommige afgevaardigden konden haast niet gelooven, dat de Ned. Ger. Broederen dat beginsel hadden aanvaard; van daar, dat één hunner (zie bladz. 65) nog voorstelde, aan het hoofd van ons besluit te plaatsen: „De Synode, uitgaande van het beginsel, op de Synode van Leeuwarden uitgesproken, dat de kerken eene eigene inrichting zullen hebben en *behouden* enz.

Dit amendement werd echter verworpen, doch op de vraag van sommige broeders naar de beteekenis van dit besluit antwoordde de Synode, dat zoodanige omschrijving *overbodig* was. De Synode, voorgelicht door hare Deputaten, sprak hiermede uit, dat *de zaak vast stond* en dat zij op het woord der Broederen bouwde.

Ik mag nu zeker mijn verzoek wel herhalen, dat u bewijst, wat u schreef, of het geschrevene terugneemt. Zullen wij tot eenstemmigheid komen,' dan moet eerst van weêrszijden worden erkend, wat overeengekomen is.

Met broedergroete,

Uw. Dw.

J. WESTERHUIS.

Groningen, 16 Dec. 1902.

De redactie van *De Heraut*, wetende dat ik aan alle onderhandelingen over de kerkelijke vereeniging en over de opleiding van predikanten persoonlijk heb deelgenomen, heeft dit ingekomen stuk aan mij toegezonden, met verzoek, de hier aanhangige quaestie ook mijnerzijds te willen toelichten.

Hieraan gaarne voldoende, zal ik aan de historische herinnering van Ds. Littooy nog eene soortgelijke van mijzelven toevoegen. Maar tevens acht ik het noodig, mij niet daartoe te bepalen, daar een dergelijk getuigenis hier blijkbaar nog weinig zou baten. Immers, hoe vreemd het ook klinke, in den bovenstaanden brief wordt aan zulke mededeelingen geenerlei bewijskracht toegekend. Niet, omdat hare juistheid ontkend of betwijfeld wordt. „Doch", zoo luidt de opmerking, waarmede een „beroep" op „hetgeen Ds. Littooy in *De Bazuin* schreef" wordt afgewezen, „wat deze broeder schreef, heeft met de zaak in quaestie naar mijn oordeel niets te maken".

Toch was in het onmiddellijk voorafgaande, ter bepaling „waar de kwestie over gaat", nog uitdrukkelijk gezegd: „De vraag is, of men [in 1891 en 1892] over en weer heeft toegegeven, dat de kerken later over dat beginsel [nl. dat zij eene „eigene inrichting" moeten hebben] mochten oordeelen." Maar wanneer dat dan de vraag is, en Ds. Littooy eene mededeeling doet, waaruit blijkt, dat de deputaten, die in September 1891 met elkander onderhandelden, over en weer hebben toegegeven, dat de wederzijdsche besluiten tot handhaving eener „eigene inrichting" niet te beschouwen waren als eene overeenkomst, waaraan de Kerken nu voor goed zouden gebonden zijn, hoe kan dan gezegd worden, dat die mededeeling „met de zaak in kwestie niets te maken heeft?" Men zou, juist integendeel, zeggen, dat zij daarmede heel wat te maken heeft.

Wanneer Ds. Westerhuis eene tegenovergestelde conclusie maakt, en dan voorts zijne opvatting, alsof de in 1892 genomen besluiten tot handhaving van de „eigen inrichting" altijddurende geldigheid hebben, blijft handhaven, dan mag ondersteld worden, dat er over „de zaak in quaestie" eenig misverstand is; eene onderstelling, die bevestigd wordt door de twee argumenten, welke Ds. Westerhuis voor zijne opvatting aanvoert; en die wel tot zekerheid wordt, als men let op hetgeen door anderen daarover geschreven is. Blijkbaar zijn er in onze Kerken, die te goeder trouw meenen, dat in 1892 met betrekking tot de „eigen inrichting" eene overeenkomst gesloten is, die in bindende kracht geheel gelijk staat met een burgerlijk contract, in den gewonen zin van dat woord: eene soort van verbintenis voor onbepaalden tijd, waarvan niet mag worden afgeweken, tenzij de partijen, die haar aangingen, beide in de afwijking bewilligen. En in dien gedachtengang wordt dan bij ieder voorstel, dat de „eigen inrichting" in eenig opzicht te na komt, aanstonds gesproken van schending eener overeenkomst, ontrouw in het nakomen van een beding, woordbreuk enz.

Nu, als men eenmaal eene onjuiste praemisse heeft, komt men, logisch redeneerende, ook natuurlijk tot eene onjuiste conclusie. En daarom acht ik het niet overbodig, naar aanleiding van het schrijven van Ds. Westerhuis nog eens te herinneren aan hetgeen in 1891 en 92 over het punt in quaestie is overeengekomen; vooral om daardoor de beteekenis van die overeenkomst eenigszins te doen uitkomen.

Metterdaad toch geldt het voor de Kerken hier een zeer ernstig belang en een zeer gewichtig beginsel (dit laatste woord hier in zijn eigenlijken en gewonen zin genomen). Wanneer ook maar in één enkel geval wordt aangenomen, dat in onze Kerken, bij verklaringen of besluiten die geheel en uitsluitend op haarzelve betrekking hebben, eene Synode alle hare opvolgers aan haar oordeel kan binden, zoodat al die volgende Synoden hetzelfde gevoelen zouden moeten hebben en de oude verklaring of het oude besluit door geen ander zouden mogen vervangen, dan is dat eigenlijk niet minder dan eene principieele terzijdestelling van *het recht en de vrijheid der Kerken*. Men erkent dan, dat die Kerken van haar oorsprong af alleszins bevoegd waren om over het bedoelde punt te beslissen, en dat zij in 1892 die bevoegdheid ook nog hadden. Maar men stelt dan tevens, dat zij die toen zijn kwijtgeraakt, of eigenlijk aan zichzelve ontnomen hebben. En aan de kerkelijke vergaderingen van 1891 en 92 wordt dan de exorbitante macht, om zulke bevoegdheid te ontnemen, feitelijk toegekend. Inderdaad wordt dan tekort gedaan aan een beginsel, dat toch een der grondslagen is van de gansche kerkelijke inrichting. En eigenlijk is er dan ook niets, dat belet om nog verder te gaan. Indien de gedachte, die aan de pas genoemde stellingen ten grondslag ligt, ook maar op één enkel punt in onze Kerken aanvaard werd, zou er eigenlijk geene reden zijn, waarom zij slechts eenmaal mocht worden toegepast. Ook bij andere punten zou dan iedere Synode haar gevoelen onherroepelijk kunnen maken; althans in gevallen, dat zij bestond uit twee groepen, die door een vergelijk tot een gemeenschappelijk besluit kwamen.

Aan iets dergelijks is althans in 1891 en 92 volstrekt niet gedacht; en de wijze, waarop toen de hier bedoelde overeenkomst is tot stand gekomen, geeft ook volstrekt geene aanleiding, om te spreken van een beding dat steeds gelden zou, of van eene altijddurende verbintenis.

Wat toch is er geschied, bij de kerkelijke vereeniging, met betrekking tot het punt in quaestie, voor zooveel de daarop betrekking hebbende overeenkomst officieel gedocumenteerd is?

Eerste document is het *besluit*, dat de *Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Augustus* 1891 genomen heeft. Daarin werden eerst tien overwegingen en verklaringen uitgesproken; werden daarna drie eischen gesteld, wier vervulling aan de kerkelijke vereeniging zou moeten voorafgaan, en die in de daarop volgende onderhandelingen „bedingen" genoemd werden; werden vervolgens vier punten genoemd, waaraan bij de vereeniging moest voldaan worden, en die in het stuk zelf „voorwaarden" heetten; werden voorts nog drie besluiten vermeld tot vervanging van het Reglement van 1869 door de Dordtsche Kerkenordening; en werd ten slotte aan dat alles (waarin nog niets was, dat op de opleidingsquaestie betrekking had) deze uitspraak toegevoegd: „En eindelijk, wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is, eene eigene inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft."

Op dit stuk is *in September 1891 geantwoord door de Voorloopige Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken*, na onderhandeling en in overleg met de Deputaten, die de Synode der Christelijk Gereformeerde Kerk voor de zaak der vereeniging benoemd had; en van haar besluit, dat het te beantwoorden stuk op den voet volgde, luidde het gedeelte, dat op het punt in quaestie betrekking had, aldus:

„Ten elfde, dat zij [n.l. de Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken] genoegen neemt met de slotverklaring der Chr. Gereformeerde Synode te Leeuwarden, zijnde van dezen inhoud:

„„En eindelijk, wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is, eene eigene inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft."

„Altoos verstaande, dat de bedoeling van deze verklaring *niet* is: 1°. om het aloude Gereformeerde beginsel van vrije studie te vernietigen; noch ook 2°. om verandering te brengen in de Gereformeerde wijze van examinatie der aanstaande Dienaren des Woord; evenmin 3°. om iets te laten vallen van den eisch van wetenschappelijke ontwikkeling, die steeds door de Gereformeerde Kerken gesteld is; en ook 4°. niet, om tegen te spreken, dat de *vereenigde* Kerken over de regeling dezer zaak later, indien noodig, hebben te oordeelen."

Daarna heeft *de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Juni* 1892 een *besluit* genomen van dezen inhoud:

„De Synode is van oordeel, dat de Voorloopige Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken heeft voldaan aan de voorwaarden, door de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in zake de vereeniging gesteld, door het Leeuwarder voorstel onveranderd aan te nemen;

„de Synode echter, gelezen de correspondentie van de Deputaten onzer Synode met de Voorl. Synode der Ned. Geref. Kerken, en gelezen het besluit der Ned. Geref. Synode te 's-Gravenhage,

„spreekt harerzijds uit, dat de Deputaten onzerzijds de bedoeling van het Leeuwarder besluit in de juiste bewoordingen hebben teruggegeven."

Wat dit laatste betreft, valt nog op te merken, dat de genoemde correspondentie van de Deputaten der Christ. Geref. Kerk over „de bedoeling van het Leeuwarder besluit" bijna geheel betrekking had op andere, zeer gewichtige, punten, en dat daarin over het punt in quaestie alleenlijk dit door hen geschreven was: „Tot hun blijdschap hebben de Deputaten opgemerkt, dat het besluit der Synode [van de Christ. Geref. Kerk] in zake de Theol. School bij u geen bezwaar ontmoet. Omgekeerd kunnen wij u verzekeren, dat met de uitdrukking: „opleiding *harer* dienaren" het beginsel der vrije studie niet wordt prijsgegeven. Voorts werd over examinatie der candidaten en wetenschappelijke eischen der studie door de Synode niets bepaald, in de overtuiging dat de vereenigde Kerken daarover later indien noodig, hebben te oordeelen."

En ten slotte hebben *de Synoden der beide kerkengroepen den 16en Juni* 1892 gelijktijdig een woordelijk gelijkluidend *besluit* genomen tot vereeniging, dat het punt in quaestie niet uitdrukkelijk noemde, maar mede begreep in de alinea, waarbij elk der twee Synoden besloot:

„deze vereeniging tot stand te brengen op den grondslag van de gemeenschappelijke belijdenis der Drie Formulieren van Eenigheid, van de Gereformeerde Kerkenordening (laatstelijk in 1619 bevestigd), en van hetgeen tusschen de Synoden van Leeuwarden en 's-Gravenhage, bovengenoemd, is overeengekomen, en voorts ingevolge opdracht dezer Synoden door hare Deputaten is verricht, hetwelk thans door de beide Synoden van Amsterdam is goedgekeurd."

Deze *vier stukken* bevatten *alles* wat met betrekking tot het „beginsel" eener „eigene inrichting" in 1891 en 92 door de beide kerkengroepen officieel is verklaard en overeengekomen. Wat is nu de beteekenis van die wederzijdsche uitspraken en van het daarnaar verwijzend gemeenschappelijk besluit?

Wil het zeggen, dat men op het punt in quaestie nu eene gemeenschappelijke overtuiging had, zoodat alle Kerken nu van oordeel waren, dat zij eene „eigene inrichting" moesten hebben, en dat dit zelfs een „beginsel" moest genoemd worden? Er is niemand, die iets dergelijks ooit beweerd heeft, of ook maar heeft kunnen denken. In de quaestie der opleiding bleef ook na de genoemde verklaringen ieder bij zijn eigen inzicht: in de Christ. Geref. Kerk de aanzienlijke minderheid, die in hare Synode van 1891 zich tegen het toen genomen besluit verklaard had, en natuurlijk niet minder de Nederd. Geref. Kerken, die te dezer zake bijna alle van een ander gevoelen waren. Inderdaad kan in zulke gevallen eene wezenlijke overtuiging ook niet als een kleed zijn, dat men in een oogenblik wisselt. Daarom is dan ook, eenerzijds, door de Synode der Christ. Geref. Kerk volstrekt niet gevraagd of gesteld of verwacht, dat het inzicht van hare meerderheid door de Nederd. Geref. Kerken zou gedeeld worden; en hebben, anderzijds, deze Kerken zich bepaald tot de mededeeling, dat zij met de verklaring der Christ. Geref. Synode te Leeuwarden „genoegen namen," tegelijkertijd de noodige reserves makende, opdat hare eigene overtuiging niet in het gedrang zou kunnen komen; en heeft, ten slotte, de Christ. Geref. Synode zich toen hiermede weer voldaan verklaard.

In dit opzicht is dus bij en door de kerkelijke vereeniging niets veranderd. Maar wat is er dan geschied? Heeft men, met behoud van de wederzijdsche inzichten, gemeenschappelijk besloten, dat men allen tezamen de bestaande „eigen inrichting" zou behouden, met dien verstande, dat dit besluit later nooit meer zou kunnen gewijzigd worden? Heeft men een soort van contract gesloten, waarbij alle Kerken, niet alleen voor het tegenwoordige, maar ook voor de toekomst, tot in het laatste nageslacht, zich daartoe verbonden? Zijn er te dien aanzien voorwaarden of bedingen gesteld, die ook na de vereeniging steeds zouden gelden? Is men overeengekomen, dat het hier nu een besluit gold van gansch anderen aard dan al wat anders door kerken ooit besloten wordt, en dat dit besluit nu voortaan onherroepelijk vaststond, onveranderlijk, als eene uitspraak van Gods eigen Woord?

In Gereformeerde kerken is natuurlijk niemand, die dat ooit gezegd heeft of kan zeggen. Men zou aan de voorstanders eener „eigene inrichting" grootelijks onrecht doen, wanneer men zulk een monsterachtig gevoelen hun toeschreef. De Leeuwarder Synode van 1891 is hun geen onfeilbare paus, die, wanneer hij *ex cathedra* spreekt, voor de Roomschen het behandelde punt, eens voor al, onveranderlijk vaststelt. En wanneer men met hen in gesprek komt, geven zij ook gaarne toe, dat de Kerken volstrekt niet voor altijd gebonden zijn aan het oordeel der genoemde Synode.

Maar — wat alzoo ter voordeur wordt

uitgewezen, moet dan niet door een achterdeur weer eenigszins worden binnengelaten. Wat in theorie wordt toegestemd, moet dan in de practijk niet weer ten deele verloochend worden. En toch schijnt dat hier wel te geschieden. Er zijn er, die den regel grif toestemmen, maar die terzelfder tijd eene uitzondering maken voor het besluit, dat in zake handhaving van de „eigen inrichting" door de Christ. Geref. Synode van 1891 genomen is.

En dat, waarom en op welken grond?

Inderdaad om niets anders, dan omdat de Nederd. Gereformeerde Kerken toen verklaard hebben, dat zij, hoewel voorstanders zijnde en blijvende van eene universitaire opleiding, toch met de genoemde verklaring van de Christ. Geref. Synode genoegen namen, en dus (want dat lag er natuurlijk in opgesloten, ook al werd het niet uitdrukkelijk uitgesproken) de „eigene inrichting" van die Kerk mede wilden aanvaarden.

Indien die Nederd. Gref. Kerken dat toen niet verklaard hadden, en voorts de vereeniging niet was doorgegaan, dan zou, ook naar het oordeel van de voorstanders eener „eigene inrichting," eene volgende Synode van de Christ. Geref. Kerk op het besluit van 1891 natuurlijk hebben kunnen terugkomen. Maar (zoo stellen zij) nu niet slechts de minderheid van die Synode, maar ook de gezamenlijke Nederd. Gref. Kerken zich bij dat besluit hebben neergelegd, nu is zoodanig teruggekomen op het vroeger beslotene onmogelijk geworden: althans, het zou nu niets minder zijn dan woordbreuk, afwijking van bedingen, schending van broedertrouw enz.

Zou dat inderdaad zoo bedoeld zijn door de meerderheid van de Christ. Geref. Synode van 1891? Zou zij hare opvatting, die misschien in de Christ. Geref. Kerk zelve niet de meerderheid had of ze lichtelijk kon verliezen, toch, of juist daarom, voor goed hebben willen vastleggen, door, om het zoo eens uit te drukken, de Nederd. Gref. Kerken mede daarvoor te spannen? Ieder zal wel toestemmen, dat daarvan geen sprake kan zijn, en dat reeds de enkele gedachte aan zulk een toeleg eene door niets gerechtvaardigde beleediging zijn zou.

Dat er destijds inderdaad niet gedacht is aan een soort van contract, dat ook na de vereeniging nog voortdurend als zoodanig zou gelden, blijkt o. a. uit het volgende:

1°. Indien een beding gesteld was, dat de gezamenlijke Kerken na de vereeniging steeds hadden in acht te nemen, en indien er dus een besluit genomen was, waarop niet zou toepasselijk zijn, wat anders, naar het oordeel van alle Gereformeerden, bij alle kerkelijke besluiten van dien aard altijd geldt, dan had dit in de officieele stukken uitdrukkelijk moeten zijn uitgesproken. Uit die stukken nu blijkt, dat dit niet geschied is. Volgens die stukken hebben de wederzijdsche Synoden haar gevoelen verklaard; is met die verklaringen wederzijds genoegen genomen; en is toen, mede op grond van die verklaringen, de vereeniging tot stand gebracht.

2°. In het stuk, dat de wederzijdsche Synoden den 16 Juni 1892 voor de vereeniging opmaakten, worden de grondslagen, waarop zij geschiedde, alle opgenoemd; en daarbij wordt „hetgeen tusschen de Synoden van Leeuwarden en 's-Gravenhage is overeengekomen" formeel gecoördineerd met de Formulieren van Eenigheid, de Kerkenordening, enz. Nu is buiten tegenspraak, dat iedere Synode bevoegd is, om de Kerkenordening te wijzigen voor zooveel zij dit noodig acht, zelfs om een gravamen tegen de Formulieren van Eenigheid in behandeling te nemen. Dat moet dus ook gelden van hetgeen tusschen de wederzijdsche Synoden overeengekomen was; want indien daarbij de bedoeling geheel anders was, had het in dat stuk uitdrukkelijk moeten gezegd zijn.

3°. In 1892 zijn twee kerkengroepen vereenigd. Maar dan lag het ook in den aard der zaak, dat zij elkander wel voorwaarden konden stellen, waaraan vóór en bij de vereeniging moest voldaan worden, maar geenszins voorwaarden of bedingen, die daarna, en zelfs tot in lengte van dagen, nog voldoening zouden moeten vinden. Immers, juist door de vereeniging verdween de bestaande tweeheid; en nu kan er toch geen contract of beding meer zijn tusschen twee partijen, die als zoodanig hebben opgehouden te bestaan. De Kerken zelve zijn zeker niet verdwenen, ook al is het onmogelijk ze weêr in hare oude tweeheid te doen optreden (tenzij dan op die enkele plaatsen, waar zij nog, als *A* en *B*, in zondige gedeeldheid gebleven zijn): de Christ. Geref. Kerken bestaan nog, voortlevende in de vereenigde Gereformeerde Kerken, en de Nederd. Gref. Kerken bestaan ook nog, evenzeer voortlevende in de vereenigde Gereformeerde Kerken. Maar natuurlijk leven zij daarin voort, alle tezamen met de rechten en de plichten, die uit beide kerkengroepen op de vereenigde Kerken zijn overgegaan. Wie dus stelt, dat een contract, door de beide groepen aangegaan om tot de vereeniging te komen, ook nog na de vereeniging als zoodanig gelden blijft, moet dan aannemen, dat de vereenigde Kerken, als voortzetting van de Christ. Geref. Kerk, een contract hebben met de vereenigde Kerken, als voortzetting van de Nederd. Gref. Kerken, dus een contract met zichzelve. Eigenlijk zou dat ongerijmd zijn. Maar gesteld ook, dat men zich de zaak aldus moest voorstellen, dan zouden toch die vereenigde Kerken tegelijkertijd beide partijen zijn, en dus alleszins bevoegd zijn, om in hare Synoden te doen, wat twee gecontracteerd hebbende partijen steeds kunnen.

en 4°. Alleen dan zou het anders met de zaak gelegen zijn, wanneer die twee kerkengroepen moesten geacht worden, inderdaad te zijn verdwenen, maar nog van tevoren, als het ware op haar sterfbed, een contract te hebben gemaakt, dat dan als eene soort van testamentaire beschikking voor haar beider erfgenaam gelden zou. Maar, nu nog daargelaten dat die voorstelling gansch onjuist zou zijn, men ontkomt dan niet aan de moeielijkheid, dat eene testamentaire beschikking uit den aard der zaak onherroepelijk is, en dat het besluit tot handhaving van de „eigen inrichting" dus een onveranderlijk besluit zijn zou, volstrekt onveranderlijk, ook al zouden alle Kerken en alle hare leden tot een ander inzicht gekomen zijn. En daarmede zou dan weer zijn aangenomen, wat, gelijk hierboven reeds herinnerd is, ieder Gereformeerde ten eenenmale verwerpelijk acht. Indien de Synodale besluiten van 1891 en '92 zóó bedoeld waren, zouden onze kerken daarmede zeer gezondigd hebben, en zouden zij thans zeer zeker in die zonde niet mogen blijven en voortgaan. Maar aan de toenmalige Synoden mag men zulke zonde zonder eenig bewijs toch niet toeschrijven.

Het moet dus geacht worden, vast te staan, dat er na de kerkelijke vereeniging op het punt in quaestie *geen contract of beding meer bestaat of bestaan kan.* Wie het tegendeel aanneemt, zou dat uit de officieele stukken, die er tusschen de wederzijdsche Synoden gewisseld zijn, moeten aantoonen; en wanneer hij tevens meent (gelijk ieder doet), dat er toch geen „eeuwig edict" kan bedoeld zijn, zou hij uit die stukken ook moeten aantoonen, voor hoelang het aldus gestelde contract of beding dan wel bindt. Echter zal bij stukken, die van dit een en ander niets zeggen, zulke aanwijzing wel altijd onmogelijk zijn.

Vraagt men, wat de wederzijdsche verklaringen, die er op het punt in quaestie gegeven zijn, dan beteekenen en bedoelen, zoo is hierop te antwoorden, dat zij moesten dienen om te constateeren, dat de vereenigde Kerken op dit punt eene zedelijke verplichting hebben, eene verplichting tegenover elkander en tegenover alle hare leden, de verplichting nl., om geen misbruik te maken van de meerderheid, die de voorstanders van universitaire opleiding na de vereeniging zonder twijfel zouden hebben, en dus, wat de „eigen inrichting" betreft, om die in haar wezen te laten, althans zoolang nog een zoo belangrijk deel der Kerken haar wilde handhaven en finantieele of andere omstandigheden zulks niet beletten of geheel onraadzaam maakten.

Zonder twijfel had dit destijds in de wederzijdsche verklaringen wel wat duidelijker kunnen uitkomen. Zelf heb ik dat toen ook gewenscht; en anderen desgelijks. Daarom hadden de Deputaten van de Nederd. Geref. Kerken in het stuk van September 1891, in het boven afgedrukte gedeelte dat op de opleiding betrekking heeft, de vierde reserve, waaronder met de verklaring der Christ. Gref. Synode werd genoegen genomen, oorspronkelijk aldus geformuleerd (een afdruk van dat concept is nog in mijn bezit), dat het niet de bedoeling zou zijn van de verklaring der Christ. Gref. Synode, „om tegen te spreken, dat de *vereenigde* Kerken hierover [d. i. over de zaak der opleiding] later, indien noodig, hebben te oordeelen".

Maar voordat het concept van dit stuk aan de Synode der Nederd. Gref. Kerken werd voorgelegd, moest er, volgens besluit dier Synode, eerst over gehandeld worden met de ter plaatse aanwezige Deputaten der Christ. Gref. Synode; en op aandrang van deze is toen in de aangehaalde uitdrukking het woord „hierover" veranderd in de woorden: „over de regeling dezer zaak."

Was dit, om het andere te ontkennen? In geenen deele. Immers, toen op die verandering werd aangedrongen, werd door mij aan Prof. Lindeboom gevraagd, of de uitdrukking van het concept dan niet juist was; of hijzelf niet erkende, dat kerken over dergelijke zaken, ook wanneer zij er eens toe besloten hadden, later, indien noodig, weer te oordeelen hadden? Ja, natuurlijk (was toen zijn antwoord); maar het is toch niet uwe bedoeling, terstond na de vereeniging de Theol. School te gaan opheffen? En toen ik dat natuurlijk ontkende, liet hij volgen: laat dan uwe uitdrukking in dit stuk ook niet staan; want anders zal men in onze Kerk daaruit aanstonds afleiden, dat ge zulke bedoeling wel hebt.

Om aan zoodanig wantrouwen geen onnoodig voedsel te geven, is toen door de Deputaten der Nederd. Gref. Kerken de genoemde wijziging aangebracht. Wat hen daartoe drong en hun daartoe vrijheid gaf, was vooral het volgende: 1°. Bij de sedert 1887 gevoerde onderhandelingen was van de zijde der Nederduitsche Gereformeerden steeds aangehouden op eene opheffing van de „eigen inrichting" voor de theologische studie; en dus kon inderdaad lichtelijk gedacht worden, dat men nu ook aanstonds daartoe zou willen overgaan. 2°. Eigenlijk was de wijziging inderdaad meer schijn dan wezen; want indien de geheele uitdrukking niets anders bedoelde, dan om aan de Kerken te waarborgen, dat zij over de *regeling* van de opleiding aan de „eigen inrichting" zouden te oordeelen hebben, dan zou de geheele volzin *hier* hebben moeten wegvallen, daar hij *in dit verband* dan volstrekt geen zin had. Immers, het was een voorbehoud, dat de Nederd. Gref. Kerken maakten, en het moest dus een belang betreffen, waar die Kerken voor opkwamen, en waarbij mogelijk was, dat de Christ. Gereformeerden het anders niet tot zijn recht zouden laten komen. Maar hoe kon dat ondersteld of ook slechts gedacht worden, als er enkel sprake was van de *regeling* der opleiding aan de „eigen inrichting"? Hoe kon te dien aanzien aan de Christ. Gref. Kerk worden voorgehouden, dat zij *daartoe* het recht niet aan de Kerken zou ontzeggen? Hoe zou het *in die Kerk* bij iemand hebben kunnen opkomen, *dat* ook maar een oogenblik „tegen te spreken"? En 3°. Niemand had toen de gedachte, dat er op dit punt later wel eens quaestie zou kunnen komen. In onze Kerken scheen het destijds genoegzaam vast te staan, dat op kerkelijk gebied geen Synode aan haar eigen oordeel en besluit alle volgende Synoden kan binden.

Dat de bedoeling der wederzijdsche verklaringen in 1892 ook in de Christel. Gref. Synode goed begrepen is, wordt ten overvloede gestaafd door hetgeen Ds. Westerhuis, in den boven afgedrukten brief, uit de Acta van hare laatste afzonderlijke samenkomst aanhaalt. Hij verwijst nl. naar het woord, dat een der Deputaten toen gesproken heeft, o. a. ter mededeeling, dat, gelijk genotuleerd staat, „in het vierde punt, op verzoek onzer Deputaten, uitdrukkelijk vermeld is, dat *alleen de regeling* dezer zaak overblijft voor de e. k. Synode". Die mededeeling gaf de bedoeling inderdaad zeer juist terug. Als men nu maar niet verzuimt op te merken, dat daar staat: „voor de *e. k.* [d. i. *eerstkomende*] Synode". Er staat niet, dat gezegd was: „voor volgende Synoden" (in het meervoud) of „voor de e.k. en alle latere Synoden", maar bepaald: „voor de e. k. Synode". En we mogen hier de uitdrukking wel precies opvatten; want, gelijk Ds. Westerhuis in zijn brief zelf verklaart, die notulen zijn gesteld door hem zelven en zelfs met bijzondere zorg door hem opgeteekend.

Deze aanhaling kan dus zeker geen dienst doen ten behoeve zijner eigene opvatting, maar is juist een argument, dat er tegen pleit. Anders zou het zijn met zijn tweede argument, nl. dat men in die Synode ook scheen te oordeelen, „dat de Kerken eene eigene inrichting zullen hebben en *behouden*" enz. Toch zal hij zelf dit wel niet opvatten, alsof het beteekende: voortdurend, altijd, tot den laatsten dag behouden. En voorts, indien zulk een amendement aan de Nederd. Gereformeerde Kerken was voorgesteld, zouden deze het zeker niet hebben aangenomen zonder nadere bepaling.

Met opzet heb ik in het bovenstaande mij onthouden van elke behandeling der practische quaestiën, die in zake de opleiding in de laatste maanden zich hebben voorgedaan; want m. i. zou dat doelloos en zelfs schadelijk geweest zijn. Voor zooveel ik kan zien en oordeelen, is de vereeniging van School en Faculteit niet slechts afgesprongen, maar kan in langen tijd daarvan zelfs geen sprake meer zijn. En dan is nu wenschelijk, dat de Kerken de quaestie der vereeniging zooveel mogelijk laten rusten. Of de „eigene inrichting" dan zal kunnen blijven, zal de tijd moeten leeren. Maar in ieder geval is dat voor die Kerken geene levensquaestie. Zeer terecht, en ook zeer van pas, heeft Prof. Lindeboom nog onlangs, in zijne rectorale oratie, sprekende van „de huidige worsteling van Theologische School en Theologische Faculteit" aan al onze Kerken herinnerd (blz. 8): „Voor Jezus' gemeente komt het niet allereerst hierop aan, *waar* hare a. s. dienaars worden opgeleid, maar: of de opleiding *goed* is, in alles zeer goed, geschikt voor het doel." Daarentegen komt het voor Gereformeerde Kerken wel ter dege hierop aan, dat zij niet onder het juk van menschen, zij het ook van vroegere Synoden, gebracht worden. De nu jaren lang gevoerde strijd mag niet tengevolge hebben, dat *het recht en de vrijheid der Kerken* daardoor ook maar eenigszins in het gedrang komen: hare bevoegdheid, en zelfs hare roeping, om op kerkelijk gebied steeds te oordeelen, te beslissen en te handelen, overeenkomstig de wijsheid, die de Heere haar telkens geeft, naar de regelen van Zijn heilig Woord en ten meesten nutte van Zijne gemeente. Moge het besef van dat recht en die vrijheid door het hier geschrevene althans eenigszins versterkt en verlevendigd zijn.

F. L. Rutgers.

De beide oraties.

Met prijzenswaardigen spoed zijn de oraties, waarmede Prof. Bavinck en Prof. Biesterveld hun ambt aan de Vrije Universiteit aanvaardden, in het licht verschenen. Eerst nu beide in druk voor ons liggen, kan een oordeel over den inhoud worden geveld, en wij twijfelen niet, of deze beoordeeling zal in heel de pers een gunstige zijn. Beide hoogleeraren behoefden niet door hun inaugureele oratie te toonen, dat zij den hoogsten titel op wetenschappelijk gebied waardig waren, of een program voor hun arbeid te geven. Hun arbeid aan de Theologische School, de werken door hen uitgegeven, de goede klank, dien hun naam heeft, ook buiten onzen kring, spraken luid genoeg. Juist daarom kon hun inaugureele oratie een ander stempel dragen, dan men dit van zulke oraties gewend is. De eisch kon hooger gesteld worden en aan dien eisch is voldaan.

Het breedst van opvatting is de oratie van Prof. Bavinck, die tot onderwerp heeft het verband tusschen *Godsdienst en Godleerdheid.* Een der belangrijkste encyclopaedische vraagstukken, die heel de opvatting der Theologische wetenschap, haar plaats aan de Universiteit, haar bestaansrecht als wetenschap, haar verhouding tot de kerk en zooveel meer beheerscht, werd hiermede aan de orde gesteld en principieel beantwoord. Even beslist wordt hier partij gekozen tegen de poging, om de Theologie om te zetten in de „wetenschap van de religie" en haar wetenschappelijk karakter te handhaven ten koste van haar heilig beginsel, als tegen de poging om de Theologie buiten de erve der wetenschap te bannen naar een kerkelijk seminarie, waar zij, die eens de „koningin der wetenschappen" heette, alleen als dienstmaagd voor de kerk mag dienst doen. Ook het streven van enkele nieuwere Theologen, om boedelscheiding te houden en de exegetische en historische studiën der Theologie als „zuiver wetenschappelijk" aan de Universiteit toe te wijzen en de dogmatische en practische vakken aan de kerk over te laten, werd als in strijd met het juiste begrip der wetenschap en met den aard der Theologie afgewezen. De zelfstandige plaats der Theologie als wetenschap van de kennisse Gods, die ons geopenbaard is in Christus Jezus, en tegelijk haar nauw verband met de Christelijke religie, waarvan zij het wetenschappelijk bewustzijn is, werd op afdoende wijze gehandhaafd. Ook in deze oratie toonde Prof. Bavinck zich de krachtige apologeet, die met meesterhand het zwaard des Geestes voert en voor het recht Gods ook op het gebied der wetenschap ijvert.

De oratie van Prof. Biesterveld, die tot titel heeft: *Het object der ambtelijke vakken*, beperkt zich uiteraard tot een enger terrein. De ambtelijke vakken, of de practische Theologie, gelijk zij gewoonlijk genoemd worden, lijden nog altoos aan zekere miskenning, en al heeft Schleiermacher deze vakken tot de kroon der Theologische wetenschap verklaard, in de practijk is hiervan weinig te merken. Voor een niet gering deel is dit daaraan te wijten, dat deze betrekkelijk jonge wetenschap zich nog altoos niet recht helder bewust werd van haar object en daarom met moeite haar plaats op de erve der Theologie handhaven kon. Prof. Biesterveld heeft daarom een goed werk gedaan, met helder en duidelijk uiteen te zetten, hoe het object dezer wetenschap niet in zekere vage levensfunctiën der kerk als organisme te vinden is, maar in het door God ingestelde *ambt.* De lijnen, door Prof. Kuyper in zijn Encyclopaedie getrokken voor dit deel der Theologie, werden met beslistheid gehandhaafd. Niet de minste waarde heeft in deze oratie het beknopte, maar vrij volledig overzicht van den historischen ontwikkelingsgang dezer studie in de Christelijke kerk, waarbij het principieel onderscheid tusschen de verschillende richtingen scherp belijnd tot uiting kwam.

Beide oraties zijn waard gelezen en bestudeerd te worden. Ze hebben meer beteekenis dan een vluchtig gelegenheidswoord, dat straks in den stroom der literatuur verzwolgen wordt. En waar met opzet het gebruik van vreemde woorden en technische termen zooveel dat mogelijk was vermeden is, zal ook de eenvoudige lezer met vrucht deze oraties kunnen volgen.

De jonge uitgevers-maatschappij „Vada" te Wageningen, waar deze oraties gedrukt werden, verdient allen lof voor haar werk. In breed formaat, met heldere letter en op goed papier gedrukt, zijn deze oraties een aanbeveling voor deze Christelijke drukkerij, die ook door haar andere uitgaven zich een goeden naam verwierf.

Bij den uitgever J. H. Kok, te Kampen, is verschenen: *Titel-register op de Heraut, no. 1—1300, van 7 Dec. 1877 tot 7 Dec. 1902.*

In het eerste gedeelte vindt men in alphabetisch register gerangschikt de onderscheidene onderwerpen die in deze 1300 nummers, uitvoeriger of korter, ter sprake kwamen. Daarop volgt een lijst, jaargang voor jaargang aangevende de Meditatiën die in dien jaargang het licht zagen, gevolgd door eene opgave van de voorstukken en meditatiën die verschenen bij gelegenheid van de Christelijke feestdagen, van Oud en van Nieuw jaar. En in het derde deel volgt dan een tekstregister, aangevende de teksten uit de Heilige Schrift die in deze nummers van *de Heraut* ter sprake kwamen.

De poging om op deze wijze den toegang tot de massa stof in deze vijf en twintig jaargangen te ontsluiten, verdient alleszins waardeering.

De nauwkeurigheid van de registers kan geprezen worden.

En de uitvoering is zoo doorzichtig en helder, dat elke vermoeienis voor het oog is uitgesloten.

Begrijpelijkerwijze zijn slechts een zeer beperkt aantal exemplaren van dit register ter perse gelegd. Men zal daarom veiligst gaan met zich tot den uitgever zelven te wenden.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Ingekomen bij Ds. Houtzagers, van N. N. postmerk Arnhem f 2.50.

Dringend bevelen wij Kootwijks Scholen aan.

D. Hulleman,
Kootwijk. *Penningmeester.*

Officieele Berichten.

Classis Dordrecht.

De c. v. Class. vergadering zal D.V. plaats hebben op Woensdag 4 Febr. 1903 (en zoo noodig ook den daarop volgenden Donderdag).

Voorstellen enz. voor de agenda zende men vóór 15 Januari aan den ondergeteekende.

Namens de roepende kerk van Barendrecht,
J. E. Vonkenberg.

Ridderkerk. Zen Kerstdag werd hier het nieuwe kerkgebouw van de Geref. Kerk in gebruik genomen.

De feestredenaar, Ds. C. Lindeboom van Bolnes, sprak naar aanleiding van Ezra 5 : 3. Verder voerden nog het woord Ds. A. Knoll, Ds. S. Sleeswijk Visser, Ds. C. Bruins, de beroepen predikant en de burgemeester der gemeente.

Zondag 28 Dec. stelde de consulent Ds. C. Lindeboom, den heer T. J. Hagen in 't ambt van Dienaar des Goddelijken Woords, sprekend over Ezech 3 : 17, terwijl aan den avond van dien dag Ds. T. J. Hagen voor een overvolle kerk zich aan de gemeente verbond, het Woord bedienende uit Filip 1 : 6.

Buitenland.

Engeland. De uitslag van de jongste verkiezingen in Schotland was een kennelijke triumf voor de menschen, die er belang bij hebben, dat de drinkgewoonten in zwang blijven. De herberghouders te Eberdin wisten hunne candidaten de overwinning te doen behalen, terwijl in vele andere plaatsen dezelfde categorie van menschen op een overwinning kon bogen. Het ergste van alles is, in dit opzicht, de nederlaag, die lord Provost Chisholm te Glasgow leed. Het is een treurig teeken des tijds, dat een stad toont, dat zij van de diensten van een Christen van dien stempel, geen gebruik meer wil maken. Het is een schande voor Schotland, en een bewijs, dat de kerken van dat land haar invloed op de volksmassa verliezen. Schotland is jaren lang bekend geweest, omdat het volk den Bijbel las, en zijn kerken lief had, maar nu krijgt het een treurige vermaardheid, doordat de drank zoovele verwoestingen aanricht. De gevolgen daarvan loopen in het oog. Het aantal menschen, die in Schotland gevangenisstraf moesten ondergaan, is, percentsgewijze genomen, grooter dan in Engeland en Ierland. Het Roomsche Ierland had nog wel in dit opzicht den slechtsten naam. Een Engelsch Christelijk blad, dat deze dingen vermeldt, zegt, dat er alle reden voor het Schotsche volk is, om zich in zak en asch te bekeeren. Wanneer men nu nog maar zeggen kon, dat de drankverkoopers en kroeghouders over 't algemeen niet aan eenige kerk verbonden zijn; maar het tegendeel is waar.

Wij zijn van oordeel, dat de „down grade movement," waardoor ook de Gereformeerde kerken van Schotland van lieverlede vervreemd worden van hunne belijdenis, oorzaak is, dat die kerken niet meer bij machte zijn, om het volk eenigermate binnen de perken van Gods Woord te houden.

Italië. Een Roomsche commissie voor Bijbelstudie.

Te Rome is het apostolische schrijven van den Paus verschenen, waarbij een commissie voor Bijbelsche studiën wordt ingesteld. Het stuk is den 30sten October verschenen, en daardoor kreeg de zaak, die reeds lang in de pen was, haar beslag. De commissie zal voornamelijk drie zaken moeten doen: Vooreerst behoort zij nauwkeurig kennis te nemen van alles wat in waarheid de studie van den Bijbel vooruit brengt, en behoort zij zich dit eigen te maken. Daarom behoort zij zich toe te leggen op taalonderzoek en op alle wetenschappen die daarmede in verband staan, als de Oostersche talen en de kennis omtrent de oude litteratuur. Dit moet gebeuren omdat de waarheid de dwaling niet met mindeugdelijke wapenen mag bestrijden.

Ten tweede heeft de commissie de autoriteit der Heilige Schrift te handhaven. Men moet niet evenals andersgeloovigen meenen, dat men voor het verstaan der Schrift, zich hoofdzakelijk naar uitwendigen maatstaf mag regelen. God heeft aan de kerk opgedragen om eene zekere, ware en rechtmatige uitlegging der Schrift te geven; daarom moet men zich wachten voor eene overdreven bewondering van de werken van andersgeloovigen. Men moet ze met oordeel des onderscheids aannemen en daarentegen alle teugellooze oordeelvellingen vermijden.

Ten derde heeft de commissie bij de uitlegging aan den authentiek erkenden zin vast te houden; zij blijft echter vrij om haar gevoelen uit te spreken over zulke plaatsen, over wier beteekenis de kerk nog geen uitspraak gedaan heeft. De commissie heeft er voor te zorgen, dat de eenheid van opvatting, het gezag der geopenbaarde waarheden en der goddelijke overlevering bewaard blijft.

De studien der commissie moeten den heiligen stoel in staat stellen, te verklaren waaraan men onveranderd vast moet houden, waarover diepere navorschingen noodig zijn en waarover ieder een eigen oordeel hebben kan.

De nieuw ingestelde pauselijke commissie bestaat uit kardinalen en consultoren van verschillende nationaliteit. Zij vergadert op bepaalde tijden en geeft, naarmate dat dit noodig is, periodieke geschriften uit. Ook geeft zij antwoord op gestelde vragen. Een der consultoren geeft den paus geregeld bericht omtrent de door de commissie behandelde vraagstukken. Zij heeft haar zetel in Rome, en een deel der vaticaansche bibliotheek wordt voor de verzameling van de handschriften en drukwerken van alle tijden, die betrekking hebben op bijbelsche vraagstukken, bestemd.

In de instelling dezer commissie hebben wij ons te verblijden. Immers er blijkt uit, dat de paus het noodig oordeelt, dat in de Schrift van Roomsche zijde meer gegraven wordt dan tot dusver is geschied. Dit kan de zaak des Heeren niet anders dan ten goede komen. Het is natuurlijk, dat de hierarchie er voor zoekt te waken, dat de arbeid der commissie geen afbreuk doen zal aan het gezag der Roomsche kerk, ten opzichte van de uitlegging der Schrift.

Noord-Amerika. De bededag.

Elk jaar wordt in de Vereenigde Staten van Noord Amerika door den president, het hoofd van den staat, een dankdag uitgeschreven.

Deze dankdag wortelt in de geschiedenis van het land. Toen in 1620 de „pelgrims" uit Engeland en Nederland na veel wederwaardigheden in het onherbergzaam oord van Nieuw Engeland aankwamen, was hun eerste gedachte neder te knielen en God te danken voor zijn leiding, en de woorden van hunne lofpsalmen te doen weerklinken. Een jaar daarna, bij de inzameling van den oogst, beval gouverneur Bradley een dag af te zonderen, om God te danken voor zijne weldaden. Daarna werd het gebruikelijk, om dit van jaar tot jaar te herhalen.

Toen er in de Vereenigde Staten een strijd gestreden werd om het Engelsche juk af te schudden, werd er door het congres een dag vastgesteld, waarop den Heere dank zou worden gebracht. Dit geschiedde 125 jaar geleden. Doch niet elk jaar werd daarna een dankdag uitgeschreven en niet allen hielden zich er aan.

Daarna kwam de burgeroorlog tusschen de Noordelijke en Zuidelijke Staten over de slavernij. Wanneer er eene bijzondere overwinning door de troepen der Noordelijken behaald was, vaardigde president Lincoln een dankdag uit. Van dien tijd af ging de dankdag eene plaats innemen in het nationale leven, zoodat tegenwoordig aan de uitnoodiging tot dankgebed door al de staten wordt gehoor gegeven, terwijl zelfs Amerikaansche burgers, die tijdelijk in andere landen vertoeven, er rekening mede houden.

Nu moet het erkend worden, dat slechts een klein deel van het Amerikaansche volk op den door den president uitgeschreven dankdag samenkomt in het huis des gebeds. Doch al is het, dat niet velen, die tot eene belijdenis der Christelijke kerk behooren, naar hun bedehuis gaan, maar liever op den bededag uitspanning en vermaak zoeken, toch is de daad van den pre-